

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Рівненський державний гуманітарний університет
Кафедра музикознавства, фольклору та музичної освіти

МЕТОДИКА МУЗИЧНОЇ ОСВІТИ
Методичні вказівки до виконання курсових робіт

Ступінь вищої освіти **бакалавр**
Галузь знань **01 Освіта / Педагогіка**
Спеціальність **014 Середня освіта (Музичне мистецтво)**
Факультет музичного мистецтва

*Схвалено та рекомендовано до друку кафедрою музикознавства,
фольклору та музичної освіти факультету музичного мистецтва РДГУ
(протокол від 14 січня 2025 р. № 1).*

Рекомендовано до друку рішенням

*Навчально-методичної комісії факультету музичного мистецтва РДГУ
(протокол від 5 лютого 2025 р. №1).*

Рецензенти:

кандидатка педагогічних наук, доцентка, завідувачка кафедри
музикознавства, фольклору та музичної освіти Рівненського державного
гуманітарного університету **Тетяна Крижановська;**

кандидатка педагогічних наук, доцентка кафедри
музикознавства, фольклору та музичної освіти Рівненського
державного гуманітарного університету **Оксана Крись**

**М 54 Методика музичної освіти: методичні вказівки до виконання
курсівих робіт** для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти спеціальності 014 Середня освіта (Музичне
мистецтво) / уклад. О. Гумінська. Рівне: РДГУ, 2025. 26 с.

Методичні рекомендації складено у відповідності до Освітньо-
професійної програми підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня
вищої освіти спеціальності 014 Середня освіта (Музичне мистецтво). У
посібнику висвітлено основні завдання, рекомендації до організації роботи
здобувачів освіти над курсовою роботою. Запропонована актуальна наукова
тематика з обов'язкового курсу «Методика музичної освіти», критерії
оцінювання курсового проєкту, зразки його оформлення, цитування.

Рекомендовано для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої
освіти спеціальності 014 Середня освіта (Музичне мистецтво).

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
ВИМОГИ ДО НАПИСАННЯ	5
ОСНОВНІ ЕТАПИ ПІДГОТОВКИ РОБОТИ	6
ТЕМАТИКА КУРСОВИХ РОБІТ	11
ДОДАТКИ	13
<i>Додаток А. Зразок титульної сторінки</i>	<i>13</i>
<i>Додаток Б. Зразок змісту курсової роботи</i>	<i>14</i>
<i>Додаток В. Методичні вказівки до розкриття окремих тем</i>	<i>15</i>
<i>Додаток Г. Зразки бібліографічного опису різних видів наукових праць</i>	<i>21</i>
<i>Додаток Д. Цитування</i>	<i>23</i>
<i>Додаток Е. Посилання на використане джерело.....</i>	<i>24</i>
<i>Додаток Є. Засоби текстового зв'язку в науковій праці</i>	<i>25</i>

ПЕРЕДМОВА

Однією з форм виконання вузівської навчальної програми з дисципліни **Методика музичної освіти** є написання курсової роботи.

Курсова робота як самостійна письмова робота реферативно-дослідного характеру передбачає вивчення конкретної наукової проблеми.

Метою курсової роботи є поглиблення знань з актуальних проблем методики музичної освіти.

Курсова робота спрямована:

- на засвоєння здобувачем вищої освіти знань, умінь і навичок виконання дослідницької діяльності;
- на подальший розвиток умінь самостійного критичного опрацювання наукових джерел: збору матеріалу для розкриття теми дослідження, його вивчення, систематизації, аналізу і узагальнення;
- на формування дослідницьких умінь;
- на стимулювання самостійного наукового пошуку;
- на розвиток умінь аналізувати передовий досвід та узагальнювати власні спостереження.

Курсова робота з методики музичної освіти повинна містити самостійно розроблені чи підібрані здобувачем вищої освіти навчально-методичні матеріали, а саме: вправи для розвитку вокально-хорових навичок, навчання музично-теоретичним поняттям, музичного матеріалу, тести для контролю знань, навичок та вмінь учнів, наочні посібники, зразки планів-конспектів уроків тощо. Розроблені матеріали повинні пройти апробацію у навчальному процесі під час педагогічної практики.

Здобувачі вищої освіти спеціальності 014 Середня освіта (Музичне мистецтво) (освітній рівень – бакалавр) пишуть курсові роботи в 7 (8) семестрі четвертого курсу. Здобувачі вищої освіти скороченого терміну навчання – в 3 семестрі другого курсу.

ВИМОГИ ДО НАПИСАННЯ

Курсова робота виконується згідно з навчальним планом на одну з тем, запропонованих кафедрою або викладачем цієї кафедри. Курсова робота з методики виконується українською мовою. Обсяг курсової роботи – 25-30 сторінок машинопису.

Курсова робота має мати чітку структуру з дотриманням таких *вимог до оформлення*: з виділенням окремих частин роботи, абзаців, з нумерацією сторінок, правильним оформленням посилань, виносок, цитат; наявності висновків і списку використаної літератури (20-25 джерел). До бібліографічного списку включаються новітні видання.

Курсова робота, акуратно і грамотно оформлена (зброшурована). Термін подачі курсових робіт – за тиждень до початку сесії.

Обов'язковими компонентами курсової роботи мають бути: визначення актуальності дослідного завдання та розробка навчально-методичних матеріалів.

При написанні курсової роботи можливе виконання таких *дослідних завдань*:

- педагогічне спостереження та аналіз уроків;
- вивчення та опис досвіду роботи вчителів музичного мистецтва;
- анкетування учнів;
- визначення рівня музичного розвитку учнів, рівня засвоєння учнями знань навчального матеріалу, рівня володіння вокально-хоровими навичками (за допомогою тестів, експериментальних методик);
- аналіз навчального процесу, навчально-методичного комплексу предмету «Музичне мистецтво» для ЗЗСО.

Стиль викладу курсової роботи передбачає:

- використання наукової мови;
- строге визначення понять, якість і чіткість формулювань;
- виразність мови;
- правильна і зрозуміла побудова окремих фраз і тексту в цілому;
- вилучення незрозумілих термінів, невиправданих повторів;
- посилання на авторів використаних цитат;
- в змісті назва будь-якого з параграфів не повинна повторяти назву курсової роботи.

Застерігаємо авторів курсових робіт, що переписування чужої роботи, її сканування, копіювання і подача під своїм іменем є плагіатом, справою аморальною і неприпустимою, що тягне за собою серйозні негативні наслідки для такого «автора».

Відповідно до ст. 32 Закону України «Про вищу освіту» від 01 липня 2014 року, Закону України «Про авторське право і суміжні права», Статуту та Стратегії розвитку РДГУ, з метою

запобігання плагіату в курсових кваліфікаційних роботах скеровуємо здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти на коректну роботу з джерелами інформації та сумлінне дотримання вимог наукової етики, академічної доброчесності.

Для цього рекомендуємо:

відтворювати тексти інших авторів з відповідним посиланням;

ознайомитись з вимогами щодо цитувань (див. Додаток Д);

ознайомитись з вимогами щодо оформлення посилань (див. Додаток Е);

ознайомитись з мовними засобами, які використовуються при цитуванні та переказі використаних джерел (див. Додаток Є).

ОСНОВНІ ЕТАПИ ПІДГОТОВКИ РОБОТИ

1. Вибір теми курсової роботи.
2. Обґрунтування актуальності теми, визначення мети та завдань.
3. Опрацювання літератури, Інтернет-ресурсів з теми.
4. Складання плану курсової роботи.
5. Написання курсової роботи.
6. Оформлення роботи, оцінка її змісту та виправлення виявлених недоліків.
7. Захист курсової роботи.

Етап 1. Вибір теми курсової роботи

Тему курсової роботи здобувач вищої освіти вибирає з тематики курсових робіт, яку складають провідні викладачі кафедри на основі розділів та тематизму програми курсу (див. тематику курсових робіт). Здобувач вищої освіти узгоджує тему курсової роботи зі своїм науковим керівником. Здобувач вищої освіти, який має певні наукові інтереси, може обрати тему, якої немає у тематиці, попередньо узгодивши її з провідними викладачами кафедри та керівником курсової роботи.

Етап 2. Обґрунтування актуальності теми, визначення мети та завдань дослідження (написання вступу)

Актуальність дослідження конкретної наукової проблеми зумовлюється недостатнім рівнем розробки окремих аспектів наукової проблеми. Автор роботи пояснює причину вибору теми, формулює основні завдання дослідження вказує на які праці він буде спиратися в першу чергу, яким чином буде відображено практичний досвід автора.

Мета дослідження є визначенням авторської стратегії в одержанні нових знань про об'єкт і предмет дослідження.

Мета дослідження може бути пов'язана зокрема:

- з обґрунтуванням нової системи засобів, спрямованих на розв'язання

певного наукового завдання;

- з обґрунтуванням можливості виявлення нових ознак як загального, так і часткового плану у внутрішній організації серії конкретних фактів, що аналізуються;

- із розробкою комплексу певних передумов, необхідних для розв'язання наукових завдань.

Завдання дослідження, конкретизуючи загальну його мету, чітко позначають етапи наукового пошуку у досягненні цієї мети. Передусім формулюються завдання, пов'язані з виявленням найсуттєвіших ознак і внутрішньої структури об'єкта дослідження. Виділяються також завдання, зорієнтовані, зокрема, на:

- вирішення певних теоретичних питань, загальної програми дослідження (виявлення сутності окремих понять, явищ, процесів; визначення параметрів і рівнів функціонування, критеріїв ефективності, принципів інтерпретації тощо);

- характеристику нових рішень даної наукової проблеми;

- обґрунтування, виявлення системи конкретних засобів, необхідних для розв'язання наукової проблеми та організації їх експериментальної перевірки;

- розробку рекомендацій щодо практичного використання результатів дослідження.

Весь комплекс завдань - це алгоритм конкретної програми дослідження, зумовлений логікою етапів даного наукового пошуку.

Етап 3. Опрацювання літератури, Інтернет-ресурсів з теми

Вивчення, аналіз і узагальнення теоретичного і методичного матеріалу, що подається у монографіях, статтях, підручниках, Інтернеті.

Для ефективного вивчення літератури з теми, доцільно розділити літературу на групи:

Основна література (відповідні розділи підручників, монографії, статті у наукових журналах);

Додаткова література (статті у періодиці, художня література);

Спеціальна література (словники, довідкові видання, статистичні збірники).

Під час роботи з літературою можна користуватися різними видами каталогів: систематичним (назви джерел розташовані за галузями знань), алфавітним (назви творів розташовані за абеткою) і предметним (назви праць з конкретних проблем чи галузей науки). Крім того, необхідно звертатися до періодичних видань.

При опрацюванні наукових джерел бажано робити записи, які можуть бути повними і точними (дослівними) або скороченими, з коротким викладом матеріалів, що вивчаються. Так, можна зробити: детальний конспект; запис основних положень робіт, фактичного матеріалу власних зауважень тощо; короткі записи з авторськими коментарями; виписки у формі цитат.

Записи, цитати фіксуються в зошитах, на картках, що звичайно сприяє їх класифікації, пошуку матеріалу, необхідного для аналізу різних сучасних рішень наукової проблеми.

При роботі з науковими джерелами слід пам'ятати, що власне дослідження

передбачає передусім критичний аналіз цих джерел. Саме критичний аналіз наукової літератури розширює можливості коректного визначення аспектів наукової проблеми і точнішого виділення конкретних евристичних завдань. У кінці наукової роботи подається список використаної літератури, в якому вказуються всі опрацьовані наукові джерела та обов'язково ті, на які є посилання в тексті.

Етап 4. Складання плану курсової роботи

План курсової роботи переважно є складним: вступ, два розділи, висновки, перелік використаних джерел (див. **додаток Б, В**).

План

Вступ - обґрунтовується актуальність теми, її значення для теорії та практики певної науки, мета, завдання.

Основна частина поділяється на теоретичні та практичні розділи; теоретичні розділи включають аналіз опрацьованої наукової літератури відповідно до завдань дослідження, а також певні авторські висновки з визначенням перспектив подальших дослідних пошуків; практичні розділи містять опис виконаного дослідного завдання та розробки навчально-методичних матеріалів, використаних здобувачем вищої освіти під час педагогічної практики.

У першому розділі, що має теоретичний характер, необхідно розкрити сутність ключового поняття, на основі якого будується робота (це може бути той чи інший аспект розвитку музичних здібностей, образного мислення, проблема формування сприйняття музики тощо), дати йому більш розгорнуту характеристику, визначити його функції, методику розвитку, формування здібностей образного мислення, сприйняття. При цьому бажане розкриття і висвітлення різних позицій по відношенню до вирішення проблеми і визначення на цій основі особистої позиції здобувача вищої освіти.

У другому розділі, що має методично-практичний характер, розкриваються шляхи, принципи, зміст і методи засвоєння учнями того поняття (вміння, навички, види діяльності; категорій інтересу, потреби в спілкуванні з музикою і т.д.), яке автор дослідження висуває в якості центрального. У даному розділі описується практичний досвід роботи за темою дослідження.

Висновки (зумовлюються змістом курсової роботи). Тут можна коротко повторити хід ваших суджень, що мають місце в роботі і узагальнити висновки, що містяться в параграфах (розділах) основної частини, сформулювати загальні висновки дослідження, які необхідно викладати чітко і конкретно. Висновки повинні відповідати завданням, що сформульовані у вступі.

Список використаних джерел. На наукові джерела, що представлені в бібліографії, повинні бути посилання в тексті курсової роботи. Всі наукові роботи подаються в алфавітному порядку і мають бути оформлені з урахуванням усіх сучасних вимог до бібліографічного опису (див. **додаток Г**). У списку наукової літератури повинні переважати новітні видання.

Всі джерела вказуються тією мовою, на якій вони видані. Література іноземними мовами та Інтернет-посилання наводяться в кінці бібліографії.

Додаток може містити графічний та ілюстративний матеріал; музичний

навчальний матеріал, зразки наочних посібників, а також таблиці, схеми, графіки, анкети учнів тощо.

Етап 5. Написання курсової роботи.

Кожна частина праці має бути логічно завершеною, містити висновки та пов'язуватися із наступною частиною. На останній сторінці робота підписується автором.

Першою сторінкою роботи є титульна сторінка (див. додаток А). Текст кожного розділу чи підрозділу починається зазначенням його номера та назви відповідно до плану роботи. Розділи необхідно писати з нової сторінки, для підрозділів така вимога не обов'язкова. Всі сторінки роботи, крім титульної, нумеруються. На титульній сторінці цифра 1 не ставиться, нумерація починається із цифри 2 на сторінці плану.

Виклад тексту курсової роботи має бути логічним, зв'язним, аргументованим, супроводжуватися посиланнями на авторів використаних джерел. Тому звертаємо увагу на засоби текстового зв'язку в науковій праці, що допоможуть логічному та зв'язному викладу матеріалу (див. додаток Є).

Текст роботи може містити ілюстративний матеріал (малюнки, таблиці, схеми тощо). Такий матеріал повинен мати загальну нумерацію (арабськими цифрами) та відповідну назву. Ілюстрації нумеруються послідовно у межах розділу. Номер ілюстрації повинен складатися з номера розділу і порядкового номера ілюстрації, між якими ставиться крапка, наприклад: «малюнок 1.2.» (другий малюнок першого розділу). Номер ілюстрації, її назва і пояснювальні підписи подаються під ілюстрацією.

Етап 6. Оформлення, оцінка змісту та виправлення виявлених недоліків

Робота виконується на папері формату А-4, шрифтом - 14, через 1,5 інтервали, на одній сторінці листа, поля: ліве – 30 мм, праве - 10 мм, верхнє - 20 мм, нижнє - 20 мм. Всі розділи роботи: вступ, назва розділів, висновки, список використаних джерел, додатки починаються з нової сторінки. Крапку в кінці заголовку не ставлять. Тексти розділів виконуються однаковим шрифтом.

У тексті роботи допускаються загальноприйняті скорочення, зокрема: с. - сторінка, ст. - стаття, т. ін. - таке інше, та ін. - та інші. У разі використання авторських скорочень подаються необхідні пояснення. У науковій роботі не рекомендується викладати матеріал від першої особи, краще, наприклад, писати: «Ми вважаємо», «Ми встановили», «Можна дійти висновку» або вживати безособові речення.

При посиланні в тексті роботи на певне джерело у квадратних дужках зазначається номер цього джерела за бібліографічним списком та сторінка, наприклад: [9, 66]. Наведення цитати завершується поданням у круглих дужках прізвища автора роботи, року її видання та сторінки, наприклад: (Печерська 2001: 129); У тексті можуть робитися також виноски. Тут після цитати в тексті у квадратних дужках вказується номер джерела за бібліографічним списком і номер виноски, а в кінці сторінки під рискою - знову зазначається номер джерела за бібліографічним списком та повна назва роботи, наприклад: [6].

В кінці наукового дослідження можуть бути і додатки, які друкуються на окремих аркушах і повинні мати заголовки. Слово «Додаток» подається у

правому верхньому куті із буквенною нумерацією (якщо додатків декілька), але без позначки №, наприклад: «Додаток А».

Етап 7. Захист курсової роботи

Курсова робота виконується здобувачем вищої освіти в терміни, що встановлені навчальним планом. До захисту не допускаються робота, яка попередньо не була прочитана керівником. Керуючись рецензією наукового керівника, здобувач вищої освіти усуває до захисту помилки і недоліки, робить необхідні доповнення, готується до відповіді на запитання рецензента.

Для захисту курсової роботи створюється комісія з (2-3) членів кафедри за участю керівника курсової роботи.

На захисті здобувач вищої освіти у своєму виступі (до 10 хв.) повідомляє назву теми, обґрунтовує її актуальність, мету і завдання дослідження, методики та шляхи вирішення цих завдань, висновки. Після виступу здобувач вищої освіти відповідає на запитання рецензента та присутніх.

Якість роботи визначається: чіткістю розуміння проблеми, ясністю її викладення (в тому числі відсутністю накопичення другорядного матеріалу і надмірно довгими цитатами); логічною обґрунтованістю матеріалу; відсутністю орфографічних помилок; грамотним оформленням бібліографії.

Курсова робота **оцінюється** за наступними критеріями:

знання теоретико-методичної літератури з теми дослідження (60 балів);

вміння працювати з підібраним науковим матеріалом (20 балів);

вміння грамотно, логічно вибудувати роботу (20 балів).

Курсова робота, захищена здобувачем вищої освіти, оцінюється комісією оцінкою

«відмінно» 90-100 балів;

«добре» 75-89 балів;

«задовільно» 74-60 балів;

«незадовільно» 30-59 балів.

Після захисту приймається рішення чи рекомендації щодо подальшого використання курсової роботи як магістерського дослідження.

ТЕМАТИКА КУРСОВИХ РОБІТ

1. Інноваційні тенденції розвитку мистецької освіти.
2. Формування ключових та предметних компетентностей учнів на уроках музичного мистецтва.
3. Викладання музичного мистецтва на засадах Концепції Нової української школи.
4. Діяльнісний підхід до викладання музичного мистецтва в закладах загальної середньої освіти.
5. Реалізація компетентнісної парадигми навчання на уроках музичного мистецтва.
6. Реалізація інтеграційного підходу на уроках музичного мистецтва в ЗЗСО.
7. Інклюзивна освіта та урок музичного мистецтва в ЗЗСО.
8. Художньо-педагогічні технології навчання музичного мистецтва.
9. Проектна діяльність школярів на уроках музичного мистецтва.
10. Організація мистецького освітньо-розвивального середовища у закладі загальної середньої освіти.
11. Компетентнісний підхід до музично-естетичного розвитку школярів.
12. Реалізація змістової лінії «Сприймання та інтерпретація мистецтва» на уроках музичного мистецтва.
13. Реалізація змістової лінії «Комунікація через мистецтво» на уроках музичного мистецтва.
14. Реалізація змістової лінії «Художньо-творча діяльність» на уроках музичного мистецтва.
15. Формування наскрізних умінь засобами музичного мистецтва.
16. Використання інтегративних художньо-педагогічних технологій на уроках музичного мистецтва, мистецтва.
17. Використання проблемно-евристичних художньо-педагогічних технологій на уроках музичного мистецтва, мистецтва.
18. Використання інтерактивних художньо-педагогічних технологій на уроках музичного мистецтва, мистецтва.
19. Використання ігрових художньо-педагогічних технологій на уроках музичного мистецтва, мистецтва.
20. Медіа-технології на уроках музичного мистецтва, мистецтва.
21. Сугестивні та арт-терапевтичні технології на уроках музичного мистецтва, мистецтва.
22. Застосування методу проєктів на уроках музичного мистецтва, мистецтва.
23. Оцінювання освітніх результатів учнів з музичного мистецтва, мистецтва.
24. Сучасний урок музичного мистецтва у контексті компетентнісної освіти.
25. Сучасні підходи до навчання музичного мистецтва (основні принципи НУШ).
26. Інтерактивні технології навчання на уроках музичного мистецтва.

27. Реалізація наскрізних змістових ліній на уроках музичного мистецтва в основній школі.
28. Колективне музикування як спосіб самовираження учнів у музичній діяльності.
29. Вокально-хорова робота як колективне музикування.
30. Професійні вимоги до вчителя музики закладу загальної середньої освіти.
31. Календарно-обрядові пісні на уроках музичного мистецтва в початковій школі.
32. Комплексна музична діяльність на основі народної пісні (з досвіду В. Верховинця).
33. Методика ознайомлення учнів з обрядовою пісенністю у процесі музичного сприймання.
34. Активізація мислення підлітків на уроках музичного мистецтва.
35. Розвиток емоційно-осмисленого сприймання музики молодшими школярами на уроці музичного мистецтва.
36. Нетрадиційна форма уроку музичного мистецтва у вихованні пізнавального інтересу.
37. Урок музичного мистецтва у формуванні духовних цінностей здобувачів освіти.
38. Роль музики в духовному вихованні учнів.
39. Вокально-хорова діяльність молодших школярів на уроці музичного мистецтва.
40. Методика розучування пісні на уроках музичного мистецтва в початковій школі.
41. Використання дитячого фольклору у позакласній роботі в початковій школі.
42. Музичний фольклор у розвитку творчих здібностей молодших школярів.
43. Музикальність дитини та її розвиток в молодшому шкільному віці.
44. Розвиток музикальності молодших школярів в процесі творчої діяльності.
45. Активне пізнання музики школярами в процесі вокально-хорової роботи.
46. Творчість вчителя музичного мистецтва у підготовці до уроку музичного мистецтва.
47. Система дитячої музичної освіти К. Орфа в Україні.
48. Вивчення творчості В. А. Моцарта на уроках музичного мистецтва в ЗЗСО.
49. Вивчення творчості Й. Баха на уроках музичного мистецтва в ЗЗСО.
50. Джазова музика та її вивчення на уроках музичного мистецтва в ЗЗСО.
51. Колективне музикування як спосіб мотивації учнів до музичної діяльності.
52. Музична педагогіка античного світу та доби Середньовіччя.
53. Музично-педагогічна діяльність Василя Верховинця.
54. Музично-педагогічна діяльність Кирила Стеценка.
55. Музично-педагогічна діяльність Миколи Леонтовича.

ДОДАТКИ

Додаток А

ЗРАЗОК ТИТУЛЬНОЇ СТОРІНКИ

Міністерство освіти і науки України
Рівненський державний гуманітарний університет
Факультет музичного мистецтва
Кафедра музикознавства, фольклору та музичної освіти

КУРСОВА РОБОТА

з методики музичної освіти

НЕТРАДИЦІЙНА ФОРМА УРОКУ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА У ВИХОВАННІ ІНТЕРЕСУ ДО МУЗИКИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

здобувача / здобувачки вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня
спеціальності 014 Середня освіта (Музичне мистецтво)

ІВАНЕНКО Іванни Іванівни

Керівник: Оксана ГУМІНСЬКА

Національна шкала

Кількість балів _____

Оцінка ECTS _____

Члени комісії: _____ Оксана ГУМІНСЬКА

_____ Тетяна КРИЖАНОВСЬКА

_____ Тетяна ПРОКОПОВИЧ

Рівне, 2025

ЗРАЗОК ЗМІСТУ КУРСОВОЇ РОБОТИ

**Тема: ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ
МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА**

ЗМІСТ

ВСТУП

**РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВИХ
ТЕХНОЛОГІЙ В ГАЛУЗІ МУЗИЧНОЇ ОСВІТИ**

1.1 Гра як освітній феномен

1.2 Класифікація ігрових технологій

1.3 Класифікація ігрових технологій в галузі музичної освіти

РОЗДІЛ 2. ІГРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ НА УРОКАХ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

2.1 Ігрові технології в процесі слухання музики

2.2 Ігрові технології в процесі вокально-хорової роботи

2.3 Ігрові технології в процесі вивчення музично-теоретичних понять

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО РОЗКРИТТЯ ОКРЕМИХ ТЕМ

Тема: «Використання дитячого фольклору на уроках музичного мистецтва в початковій школі»

Завдання:

- вивчити побутування та жанрову різноманітність дитячої музичної традиції;
- довести значення самовираження дитини через музичну творчість;
- навести приклади використання дитячого фольклору з різними навчальними, розвиваючими та вихованими завданнями на уроках музичного мистецтва в початковій школі.

Зміст:

Дитячий фольклор – багатожанрове поліфункціональне явище.

Особливість успадкування фольклорної традиції (від дітей до дітей та від дорослих до дітей).

Дитячі календарні та позакалендарні твори.

Підручники «Мистецтво» і використання дитячого фольклору.

Використання лічилок, закличок, примовок, пісень-ігор тощо в процесі уроку музики в школі (для розспівок, поспівок, інсценізування, ігор, музикування, імпровізування).

Рекомендована література

Бойко В.Г. Український дитячий фольклор. Київ: Муз. Україна, 1986. 98 с.

Верховинець В. М. Весняночка: Ігри з піснями для дітей дошкільного віку та молодших школярів. Київ:Муз.Україна,1979.-339с.

Грисюк О.М. Орієнтовно-міжпредметні зв'язки (Ефективність використання на уроках музичного мистецтва дитячого музичного фольклору). Поч .школа. 1996. №9. С.31-33.

Дитячі пісні та речитативи / Упор.: Г. В. Довженко, К. М. Луганська. Київ: Наук.думка, 1991. 448с.

Іваницький А. Українська народна музична творчість : посіб. для вищих та серед. учб. закладів. Київ: Муз. Україна, 1990. 333с.

Колесса Ф.М. Шкільний співаник. Київ: Муз. Україна, 1993. 224 с.

Леонтович М. Д. Практичний курс навчання співу у середніх школах України. Київ :Муз.Україна, 1989. 134 с.

Лисенко М. В. Молодоці : Збірка танків та веснянок : Збірка народних пісень у хоровому викладі. Київ: Муз. Україна, 1990. 143с.

Трофимчук О. На шляху до музикування. Рівне: РДІК, 1993. 38 с.

Трофимчук О. Школа колективного музикування. Рівне: РДІК, 1993. 146 с.

Тема: «Робота з неточно інтонуючими дітьми на уроках музичного мистецтва в молодших класах»

Завдання:

- вивчення методик дослідження музичних здібностей дітей;
- вивчення форм та методів кореляції музичного слуху, звуковідтворення;
- створення планів музичних занять з конкретними завданнями та вправами для неточно інтонуючих дітей;
- опис фрагментів уроків музичного мистецтва з використанням завдань та вправ.

Зміст:

Музичні здібності: складові, зміст.

Методика виявлення музичних здібностей молодших школярів.

Параметри та критерії оцінки ритмічного, звуковисотного, ладового чуття.

Методи розвитку ритмічного чуття.

Методи розвитку звуковисотного чуття.

Методи розвитку ладового чуття.

Вправи, завдання, наочність для розвитку музичних здібностей на уроці музичного мистецтва.

Рекомендована література

Методичні рекомендації до педагогічного діагностування музично-педагогічного досвіду молодших школярів: для вчителів музики. Київ: КДПІ, 1991. 24с.

Раввінов О. Г. Виховання інтонаційно злагодженого співу в учнів 1-го класу загальноосвітньої школи. Музика в школі. Вип.3. Київ: Муз. Україна, 1976. С.22-47.

Раввінов О. Г. Методика хорового співу в школі: Київ: Муз. Україна, 1969. 129 с. Ростовський О. Я. Методика викладання музики в початковій школі : навч.-метод. посібник. 2-е вид., доп. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2000. 216 с.

ЗРАЗКИ РОЗКРИТТЯ ОКРЕМИХ ТЕМ

Тема: Професійні вимоги до вчителя музичного мистецтва закладу загальної середньої освіти

Розділ 1. Професійні вимоги до вчителя музичного мистецтва

1.1. Психолого-педагогічні вимоги до вчителя музичного мистецтва

1.2. Музично-виконавські вимоги до вчителя музичного мистецтва

1.3. Вимоги до музично-теоретичної та мистецтвознавчої підготовки вчителя музичного мистецтва

Розділ 2. Сучасні підходи до професійної компетентності вчителя музичного мистецтва ЗЗСО.

- 2.1. Здатність до організації сприймання та інтерпретації музики
- 2.2. Здатність до організації вокально-хорової роботи
- 2.3. Здатність до організації музично-творчої діяльності
- 2.4. Здатність до застосування інноваційних технологій на уроці музичного мистецтва

Тема: Календарно-обрядові пісні на уроках музичного мистецтва в початковій школі

Розділ 1. Теоретичні основи використання календарно-обрядових пісень на уроках музичного мистецтва

- 1.1. Календарно-обрядові пісні: суть, класифікація
- 1.2. Педагогічний потенціал календарно-обрядових пісень
- 1.3. Використання календарно-обрядових пісень у сучасних підручниках «Мистецтво» для початкової школи

Розділ 2. Практичні аспекти використання календарно-обрядових пісень на уроках музичного мистецтва в початковій школі

- 2.1. Методи вивчення історії, побутування календарно-обрядових пісень
- 2.2. Календарно-обрядові пісні у вокально-хоровій роботі
- 2.3. Музикування на основі обрядових пісень

Тема: Активізація мислення підлітків на уроках музичного мистецтва

Розділ 1. Розвиток мислення підлітків як психолого-педагогічна проблема

- 1.1. Мислення: психологічна суть, структура
- 1.2. Методи розвитку мислення підлітків
- 1.3. Музика як засіб розумового розвитку підлітків

Розділ 2. Методи активізації мислення підлітків на уроках музичного мистецтва

- 2.1. Проблемні питання та ситуації як спосіб активізації мислення підлітків в процесі навчання музиці
- 2.2. Особистісна інтерпретація музичного твору як спосіб активізації мислення підлітків у процесі слухання музики
- 2.3. Виконавська інтерпретація музичного твору як спосіб активізації мислення підлітків у процесі хорового співу

Тема: Особливості сприймання музики молодшими школярами (1)

Розділ 1. Теоретичні основи сприймання музики учнями молодшого шкільного віку

- 1.1. Сприймання музики як педагогічна проблема
- 1.2. Психолого-педагогічні особливості молодших школярів, особливості сприймання
- 1.3. Мета та завдання змістової лінії «Сприймання та інтерпретація мистецтва» освітньої галузі «Мистецтво» у програмі початкової школи

Розділ 2. Методи розвитку сприймання музики учнями молодшого шкільного віку

- 2.1. Послідовність організації сприймання музики на уроці

2.2. Особливості вербальної інтерпретації у процесі музичного сприймання

2.3. Особливості невербальної інтерпретації у процесі музичного сприймання

Тема: Особливості сприймання музики молодшими школярами (2)

Розділ I. Теоретичні основи проблеми сприймання музики учнями молодшого шкільного віку

1.1. Сприймання музики як педагогічна проблема

1.2. Психолого-педагогічні особливості молодших школярів

1.3 Сприймання та інтерпретація мистецтва як змістова лінія програм НУШ

Розділ II. Розвиток сприймання молодших школярів в умовах уроку музичного мистецтва

2.1 Методика організації сприймання музики

2.2. Фрагменти уроків музичного мистецтва з проблеми дослідження

2.3 Слухання музики та його взаємодія з іншими видами діяльності

Тема: Вокально-хорова робота на уроках музичного мистецтва в початковій школі

Розділ 1. Теоретичні аспекти вокально-хорової роботи з дітьми

1.1. Розвиваючий потенціал вокально-хорової роботи

1.2. Вокально-хорові навички, їх розвиток у молодших школярів

1.3. Мета, завдання та зміст вокально-хорової роботи на уроках музичного мистецтва

Розділ 2. Методичні аспекти вокально-хорової роботи на уроках музичного мистецтва в початковій школі

2.1. Музичне вітання, музична зарядка, музична перекличка як організаційні моменти уроку та ігрова форма вокально-хорової роботи

2.2. Розспівування та вокальна імпровізація на уроках музичного мистецтва

2.3. Методика розучування пісні на уроках музичного мистецтва

Тема: Музикальність дитини та її розвиток в молодшому шкільному віці на уроках музичного мистецтва

Розділ 1. Психолого-педагогічні основи музикальності молодшого школяра на уроках музичного мистецтва

1.1. Музикальність: теоретичні аспекти

1.2. Особливості музичного розвитку молодших школярів

1.3. Завдання розвитку музикальності у сучасних програмах для ЗЗСО

Розділ 2. Методика розвитку музикальності учнів початкової школи на уроках музичного мистецтва

2.1. Завдання розвитку музикальності учнів початкової школи

2.2. Особливості розвитку музикальності в процесі вокально-хорової роботи

2.3. Особливості розвитку музикальності в процесі організації слухання музики

2.4. Творча діяльність як мова розвитку музикальності

Тема: Інтерактивні технології навчання на уроках музичного

мистецтва

Розділ 1. Теоретичні основи використання інтерактивних технологій у сфері музичної освіти

- 1.1. Інтерактивні технології у педагогіці: суть, класифікація
- 1.2. Інтерактивні технології на уроках мистецтва
- 1.3. Інтерактивні технології у змісті підручників «Мистецтво»

Розділ 2. Практичні основи використання інтерактивних технологій на уроках музичного мистецтва

- 2.1. Організація слухання музики через інтерактивні технології
- 2.2. Робота над піснею та інтерактивні технології
- 2.3. Творчі методи (форми) роботи та інтерактивні технології

Тема: Система дитячого музичної освіти К. Орфа в Україні

Розділ 1. Музично-педагогічна діяльність та спадщина К. Орфа

- 1.1. Педагогічна діяльність К. Орфа
- 1.2. Формування педагогічних поглядів
- 1.3. Педагогічні спадщина К. Орфа

Розділ 2. Використання музично-педагогічних ідей К. Орфа на уроках музичного мистецтва в Україні

- 2.1. Мовні, ритмічні, пластичні, інструментальні вправи К. Орфа на уроці музичного мистецтва
- 2.2. Творча колективна діяльність на основі українського фольклору на уроці музичного мистецтва
- 2.3. Створення композицій на основі творів для слухання на уроці музичного мистецтва

Тема: Колективне музикування як засіб самовираження учнів у процесі музичного виховання

Розділ 1. Теоретичні основи самовираження учнів у процесі музичного виховання

- 1.1. Сутність поняття “самовираження” в контексті сучасної музичної педагогіки
- 1.2. Колективне музикування як педагогічна технологія
- 1.3. Колективне музикування у змісті підручників «Мистецтво»

Розділ 2. Практична реалізація колективного музикування як засобу самовираження учнів

- 2.1. Методи самовираження учнів через вокальне і звуконаслідувальне музикування
- 2.2. Методи самовираження учнів через рухове музикування
- 2.3. Методи самовираження учнів через інструментальне музикування

Тема: Джазова музика та її вивчення на уроках музичного мистецтва в ЗЗСО

Розділ 1. Музичні та освітні можливості джазової музики

- 1.1. Джаз: особливості побутування та стилю

1.2. Освітні, розвивальні та виховні можливості джазової музики

1.3. Твори джазової музики у змісті підручників «Мистецтво»

Розділ 2. Методи вивчення джазової музики на уроках музичного мистецтва в ЗЗСО

2.1. Методи ознайомлення з історією джазової музики

2.2. Методи організації сприймання джазових творів на уроках музичного мистецтва

2.3. Організація джазових імпровізацій на уроках музичного мистецтва

Тема: Музично-педагогічна діяльність Василя Верховинця

Розділ 1. Творча та педагогічна та діяльність Василя Верховинця

1.1. Синкретична творча діяльність В. Верховинця

1.2. Музично-педагогічна діяльність В. Верховинця

1.3. Творчо-педагогічна спадщина В. Верховинця

Розділ 2. Музично-педагогічні ідеї Василя Верховинця

2.1. Методика проведення музичних ігор (на основі «Весняночки»)

2.2. Комплексна музично-ігрова діяльність (на основі «Весняночки»)

Тема: Нетрадиційна форма уроку музичного мистецтва у вихованні пізнавального інтересу

Розділ 1. Теоретичні основи нетрадиційного навчання в ЗЗСО

1.1. Пізнавальний інтерес: суть, структура

1.2. Методи формування пізнавального інтересу

1.3. Нетрадиційні уроки мистецтва в ЗЗСО: суть та класифікація

Розділ 2. Методика проведення уроків музичного мистецтва нетрадиційної форми

2.1. Урок-казка як нетрадиційний урок музичного мистецтва в початковій школі

2.2. Урок-подорож як нетрадиційний урок музичного мистецтва в початковій школі

2.3. Урок-дослідження як нетрадиційний урок музичного мистецтва в 5-7 класах

Тема: Колективне музикування як спосіб мотивації учнів до музичної діяльності

Розділ 1. Теоретичні аспекти колективного музикування та мотивації учнів

1.1. Поняття та сутність колективного музикування

1.2. Психолого-педагогічні основи мотивації учнів до музичної діяльності

1.3. Зміст мистецької освітньої галузі щодо колективного музикування

Розділ 2. Мотивація учнів до музичної діяльності через колективне музикування

2.1. Зацікавлення учнів створенням супроводу до пісень

2.2. Зацікавлення учнів створенням супроводу до творів для слухання

2.3. Зацікавлення учнів творчим колективним музикуванням

ЗРАЗКИ БІБЛІОГРАФІЧНОГО ОПИСУ РІЗНИХ ВИДІВ НАУКОВИХ ПРАЦЬ

Монографії (один, два або три автори)

Аристова Л. С. Методика музичного навчання і виховання ч. 2: навч.-метод. посібник. Миколаїв: Іліон, 2021. 444 с.

Аристова Л. С. Методика музичного навчання і виховання: навч.-метод. посібник. Миколаїв: Іліон, 2018. 404 с.

Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. 375 с.

Гумінська О. О. Уроки музики в загальноосвітній школі : метод. посібник. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2003. 104 с.

Завалко К. В. Педагогічна інноватика в теорії та практиці музичної освіти: монографія. Черкаси: Черкацький ЦНП, 2013. 520 с.

Кісільчук І. М. Цікаве музикування на уроках мистецтва в НУШ: метод. посібник. Тернопіль: Підручники і посібники, 2020. 48 с.

Леонтович М. Д. Практичний курс навчання співу у середніх школах України (з педагогічної спадщини композитора) / Упор. Л. О. Іванова. Київ: Муз. Україна, 1989. 136 с.

Масол Л. М. Методика викладання інтегрованого курсу «Мистецтво» : метод. посібник. Київ: Генеза, 2020 207 с.

Мойсеюк Н. Є. Педагогіка : навч. посібник. 2-е вид. Київ: Освіта, 1999. 350 с.

Павелків Р. В. Вікова психологія : підручник. Київ: Кондор, 2011. 469 с.

Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва (Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін). Київ: Освіта України, 2008. 274 с.

Печерська Е. П. Уроки музики в початкових класах : навч. посіб. для студ. вищих пед. навч. закл. / Гол. ред. В. М. Куценко. Київ: Либідь, 2001. 271 с.

Ростовський О. Я. Методика викладання музики в початковій школі : навч.-метод. посібник. 2-е вид., доп. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2000. 216 с.

Рудницька О. П. Педагогіка загальна та мистецька : навч. посібник. Тернопіль: Навч. кн. – Богдан, 2005. 360 с.

Трофимчук О. І. Школа колективного музикування : навч.-метод. посібник. Рівне: РДІК, 1993. 147 с.

Роботи, які мають більше трьох авторів, подають за назвою; у вихідних даних книги наводять прізвища чотирьох авторів, якщо їх чотири, або трьох з припискою «та ін.», якщо їх п'ять і більше

Скрипченко О. В. Вікова та педагогічна психологія : навч. посібник / О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук. Київ: Просвіта, 2001. 416 с.

Технологія колективного музикування : метод. посібник / упоряд. О. О. Гумінська. Рівне : РОППО – РДГУ, 2018. 60 с.

Формування діяльнісної особистості в процесі музичної освіти та виховання : наук.-метод. зб. / укл. О. О. Гумінська, І. С. Опанасець, О. В. Матюшенко. Рівне: РОППО, 2013. 541 с.

Наукові збірники

Мистецька освіта та розвиток творчої особистості : зб. наук. праць. / Ін-т мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України, Uniwersytet Rzeszowski Wydział Muzyki, Рівнен. держ. гуманіт. ун-т, Ін-т мистецтв. Рівне: Волинські обереги, 2015. Вип. 1. 418 с.

Статті в журналах, наукових збірниках або як розділ книжки

Гумінська О. О. Візуальне моделювання уроку музичного мистецтва. *Мистецтво та освіта*. 2021. № 1 (99). С. 14-19.

Гумінська О. О. Технологія самовираження учнів в музичній діяльності. *Мистецтво та освіта*. 2020. № 3 (97). С. 20–26.

Гумінська О. О. Моделювання уроку музичного мистецтва у вербальній формі. *Мистецтво та освіта*. 2020. № 4 (98). С. 19-20.

Денисюк Н. М., Гумінська О. О. Сучасний досвід застосування Орф-підходу на музичних заняттях в ЗДО. *Мистецька освіта та розвиток творчої особистості*: зб. наук. пр. / Uniwersytet Rzeszowski Wydział Muzyki, Рівнен. держ. гуманіт. ун-т, Ін-т мистецтв. Рівне : Волин. обереги, 2023. Вип. 9. С.138-146.

Кісільчук І. М. Ритмічно-комунікаційні вправи на уроках мистецтва. *Мистецтво та освіта*. 2018. № 4 (90). С. 7-12.

Електронні джерела

Калініна Л. А. Формування творчої особистості дитини дошкільного віку засобами театральної діяльності. *Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського*. Сер.: Педагогічні науки. 2014. Вип. 1.45. С. 46-49. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmdup_2014_1

Структура. *Словник літературознавчих термінів*: URL: <http://www.ukrlib.com.ua/encycl/slovnkyk/printout.php?number=61>

Іваненко О. Музика. *Вікіпедія*. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D1%83%D0%B7%D0%B8%D0%BA%D0%B0>

ЦИТУВАННЯ

Цитати — дослівні уривки з використаних джерел — використовуються в науковій роботі для обґрунтування, підтвердження або доповнення авторських аргументів, висновків або положень, для критичного аналізу літературних джерел. Для цитування, як правило, беруть уривок, який містить у собі логічно завершену думку. Рідше цитують частину фрази або окремі слова.

Науковий етикет вимагає точного відтворення цитованого тексту, без найменшого спотворення змісту джерела. Цитування не повинно бути ні надмірним, ні недостатнім, бо в обох випадках це може вплинути на рівень наукової роботи: надмірне цитування створює враження її компілятивності, а недостатнє знижує наукову цінність викладеного матеріалу.

Точність чи пропуски. Текст цитати береться в лапки і наводиться без жодних змін, зі збереженням особливостей авторського написання, зокрема орфографії, пунктуації й шрифтових виділень. Відхиленнями від цього правила можуть бути: пропуски окремих слів і фраз, за умови, що думку автора не буде спотворено, а пропуск буде позначено трьома крапками (при цьому розділові знаки, що стояли перед або після випущеного тексту, не зберігаються); зміна відмінка слова для підпорядкування його синтаксичній будові фрази, частиною якої вона є. якщо перед вилученим текстом або за ним стояв розділовий знак, то він не зберігається. Якщо перед вилученим текстом або за ним стояв розділовий знак, то він не зберігається;

Лапки. Наукові терміни, запропоновані іншими авторами, не виділяються лапками, за винятком тих, що викликали загальну полеміку, у цих випадках використовується вираз «так званий». Якщо в тексті цитати, яка береться в лапки, є слова в лапках, то лапки, однакові за малюнком, не ставляться поряд двічі.

Великі чи малі літери. Цитата на початку речення має починатися з великої букви, навіть якщо перше цитоване слово написане у використаному джерелі з маленької букви. Цитата, яка є складовою частиною авторського речення, починається з маленької букви, навіть якщо у використаному джерелі вона починається з великої. Якщо цитата відтворює тільки частину речення цитованого тексту, то перед лапками ставлять три крапки.

Мовні засоби. Як при цитуванні, так і при переказі слід потурбуватися про *різноманітність мовних засобів*, засобів текстового зв'язку, які використовують для введення в текст цитати або переказу чужих думок. При непрямому цитуванні (переказі, викладенні думок інших авторів своїми словами), що дає значну економію тексту, слід бути гранично точним у викладенні думок автора, коректним щодо оцінювання його результатів, посилаючись при цьому слід на джерело непрямого цитування. Наприклад: (цит. за: ...).

ПОСИЛАННЯ НА ВИКОРИСТАНЕ ДЖЕРЕЛО

Кожна цитата або думка, запозичена з праці іншого автора, має обов'язково супроводжуватися посиланням на використане джерело. Аналогічне посилання є обов'язковим і тоді, коли використовуються цифри, факти, схеми тощо.

Посилання в роботах слід оформляти у вигляді квадратних дужок безпосередньо в тексті роботи одразу після цитати чи даних, що потребують такого посилання.

Спочатку зазначають арабськими цифрами порядковий номер джерела інформації, під яким воно внесено у «Список використаних джерел». А потім (через кому) – номер сторінки (чи сторінок), на яких вміщено саме ту інформацію, на яку робиться посилання. Наприклад: «... текст цитати... [25, с. 235-237]».

Якщо в роботі просто згадується якесь видання (джерело інформації), то посилання на нього не передбачає вказівки конкретних сторінок, наприклад, «... у працях [1-7]...», «... як зазначається в роботі [12]».

При посиланні на розділи, підрозділи, пункти, підпункти роботи зазначають їх номери, наприклад «... у розділі 4...», «... дивись 2.1...», «... за 3.4.4. ...», «... відповідно до 2.3.4.3. ...», «... у додатку Б ...». Посилання на ілюстрації та формули роботи вказують порядковим номером ілюстрації чи формули – останній беруть у дужки, наприклад, «рис. 1.2, у формулі (2.1)».

На всі таблиці наукової роботи повинні бути посилання в тексті, при цьому слово «таблиця» пишуть скорочено, наприклад: «... у табл. 1.2». У повторних посиланнях вживають скорочено слово «дивись». Наприклад: «див. табл. 1.3».

Приклади: 1. Автор монографії *«Основи інноваційної діяльності вчителя музики»* [62] звертається до інноваційних тенденцій розвитку сучасної мистецької освіти, питань класифікації педагогічних інновацій, визначення структури інноваційного процесу.

2. О. Я. Ростовський розглядає аналіз музичних творів як важливу умову формування музичного сприймання школярів, зазначає, що у процесі аналізу повніше розкривається зміст творів, їхня художня краса і неповторна своєрідність, посилюється емоційний вплив музики [73, с. 317].

3. Під музичним вихованням мається на увазі цілеспрямоване формування естетичного, ціннісного, особистісного ставлення учнів до явищ музичного мистецтва [73, 11; 99].

ЗАСОБИ ТЕКСТОВОГО ЗВ'ЯЗКУ В НАУКОВІЙ ПРАЦІ

Доповнення уточнення Водночас зокрема крім того щоправда наприклад як-от цебто разом з тим точніше зауважимо	Ілюстрація досказаного Наприклад так проілюструємо це на... кілька прикладів опишемо кілька випадків, коли... Перехід до Розгляньмо... нової думки Перейдемо до... Ще одне:	Причина і наслідок якщо..., то оскільки умова і наслідок тому (а) відтак позаяк таким чином внаслідок завдяки тому, що... у зв'язку з тим, що... через те, що... в результаті це пов'язано з». отже зважаючи на те, що... з огляду на те, що... з огляду на викладене вище зважаючи на викладене вище це спричиняється тим, що... це залежить від того, що... Зіставлення, так само, як і... протиставлення як..., так і (а) проте але навпаки В той самий час однак втім
Послідовність викладу по-перше, по- друге, по-третє з одного боку, з іншого боку насамперед, наостанку передусім почнемо з того, що... спочатку також тепер далі водночас після того як... нарешті на закінчення	Узагальнення, висновок Отже Таким чином Відтак Узагальнюючи сказане... З розглянутого можна зробити такі висновки... Зважаючи на викладене вище... Звідси... Звідси висновок... Підсумовуючи...	
	Послідовність у часі Насамперед спочатку, потім, тепер перш ніж після того як... одночасно наприкінці	

МОВНІ ЗАСОБИ ДЛЯ ВВЕДЕННЯ ЧУЖИХ ДУМОК

Цитування	Переказ
К. писав / пише: «...»	К. вважав / стверджував, що ...
Як пише / писав К.: «...»	К. гадав, що ...
Як твердив ще К.: «...»	К. стверджував, що ...
Як підкреслює К.: «...»	К. вказує на ...
Згідно з К.: «...»	Автор наголошує на...
Згідно з уявленнями К.: «...»	К. виділяє / зазначає / гадає / підкреслює
За словами К.: «...»	/ пропонує / рекомендує / розрізняє /
На думку К.: «...»	стверджує
К. гадає, що «...»	К. вважає, що...
Як (справедливо) зазначив Київ: «...»	За К.,...
К. вважає, що в цьому тексті «...»	За словами К.,...
К. зазначав з цього приводу, що «...»	На думку К.,...
К. так характеризує ... : «...»	З точки зору К.,...
«..., — зазначає К., — ...»	Згідно з К. / концепцією авторів,...
«..., — читаємо у К., — ...»	К. вбачає головну причину в ...
«..., — резюмує К., — ...»	К. дійшов висновку, що ...
Як не згадати слова Київ: «...»	У цій статті автор доходить
Можна навести такі слова видатного мовознавця: «...»	висновку, що ...
У К. знаходимо таку цитату: «...»	Якщо йти за К., то...
Причину такої ситуації К. бачить у тому, що «...»	К. зазначав / зазначає з цього приводу, щ
К., проте, відстоює іншу точку зору, згідно з якою «...»	К. у своїй книзі «...» зазначає, що...